

Hvem havde ansvaret for den kolde krig?

Det har været ivrigt diskuteret, hvem der havde ansvaret for udbruddet af den kolde krig og dermed kaprustningen og krigstruslerne og den lange periode med politisk spænding fra slutningen af 1940'erne til slutningen af 1980'erne.

Traditionalisterne: I vesten og især i USA var den mest udbredte opfattelse, at Sovjetunionen søgte at gennemføre en verdensrevolution og derfor var parat til at anvende alle midler til at omstyre demokratiske eller provestlige regeringer. Sovjetunionen og kommunismen var i kraft af sin ideologi – og indtil 1953 i kraft af Stalins brutale magtpolitik – grundlæggende ekspansiv og en trussel mod alle stater, der ikke var i stand til at forsvare sig. Desuden havde Sovjetunionen allierede i hvert enkelt land i form af kommunistpartier, der overalt satte loyaliteten mod Sovjetunionen over loyaliteten mod det politiske system i deres egen stat.

Sovjetunionen tog initiativer på steder, hvor de mente, at vesten stod svagt eller ikke var parat til at bremse den sovjetiske ekspansion. Blandt disse initiativer var, foruden de etablerede kommunistiske omvæltninger i Østeuropa i 1945-46, den kommunistiske guerillakamp i Grækenland 1945-47, politiske krav om baser og indflydelse i Tyrkiet og Iran i 1946-47, kommunistisk støttede storstrejker i Frankrig og Italien i 1947, den kommunistiske magtovertagelse i Tjekkosllovakiet i 1948, der gennemførtes ved trusler fra bevæbnede kommunistiske militser og den sovjetiske blokade af Berlin i 1948. USA var sen til at erkende den sovjetiske ekspansive politik. Først med indæmningspolitikken og dannelsen af NATO i 1949 gik USA ind og forhindrede yderligere sovjetisk ekspansion i Europa. Den her beskrevne

opfattelse er normalt kaldt traditionalistisk eller den klassiske pro-vestlige opfattelse.

Den bygger på en liberal samfundsopfattelse. Det enkelte individ skal have mulighed for at træffe sine egne afgørelser, og det sker bedst inden for et liberalt-demokratiske samfundssystem og en kapitalistisk økonomi.

Den marxistiske version: I Sovjetunionen blev USA og vesten til gengæld opfattet som ekspansive, der med alle midler var parate til at omstyre Sovjetunionen og svække kommunisterne overalt for at kunne udbrede deres økonomiske og politiske dominans og sikre en kapitalistisk udbytning af arbejdere og bønder overalt i verden. Bag de vestlige regeringer stod i virkeligheden de store vestlige selskaber og kapitalister. Især Marshall-planen* var en måde at udbrede den kapitalistiske økonomi på og dermed sikre den amerikanske monopolkapital en afgørende indflydelse. Med Truman-doktrinen* i 1947 gik USA over til med militære og politiske midler direkte at bekæmpe revolutionære og fremskridtsvenlige kræfter i andre lande og støtte regeringer, der ville fremme amerikanske interesser.

Den revisionistiske version: Fra slutningen af 1960'erne blev den såkaldte revisionistiske opfattelse formuleret af vestlige, venstreorienterede historikere. I lighed med den sovjetiske opfattelse blev USA set som den magt, der fremprovokerede den kolde krig ved bevidst at isolere Sovjetunionen og fremstille det som ekspansivt og truende. Meningen hermed var at sikre et amerikansk herredømme over de ikke-kommunistiske lande og om muligt at trænge Sovjetunionens indflydelse tilbage. Derfor tog USA initiativet til at indføre D-marken i Vesttyskland i 1948 i modstrid med aftalerne mellem vestmagterne og Sovjetunionen i 1945. Hermed fik USA det fælles militærstyre i Tyskland (der dog i praksis ikke havde fungeret længe) til at bryde sammen og fik begyndt på en opbygning af en vesttysk stat nært knyttet til USA. Med Truman-doktrinen og Marshall-planen blev det ameri-

kanske lederskab sikret og Sovjetunionen isoleret. Sovjetunionens politik var et svar herpå og et nødvendigt forsvar herimod, hvis Sovjetunionen ønskede at opretholde et kommunistisk økonomisk og politisk system.

Forklaringer med flere forskellige årsager: Nyere beskrivelser har i højere grad beskrevet udviklingen af den kolde krig som et samspil mellem de to supermagter. De meget forskellige systemer og deres forskellige politiske og økonomiske interesser betød, at der var store muligheder for at misforstå hinanden og for at mistolke den anden parts politik. Den gensidige frygt fik begge parter til at opbygge et politisk og militært forsvar mod den anden part. »Frygtens cement« var den afgørende kraft bag den kolde krig.